

Riigikantslei
Riigikogu õiguskomisjon
Justiits- ja Digiministeerium
Sotsiaalministeerium

17.07.2025 nr 2-1/445-2

Vastus kollektiivsele pöördumisele

Esitame Siseministeeriumi seisukoha kollektiivse pöördumise „Petitsioon uimastitarvitamise eest määratavate karistuste leevendamiseks“ osas. Tunnustame pöördumise eesmärki muuta karistuspoliitikat proportsionaalsemaks ning parandada võimalusi sõltuvusprobleemidega inimestel abi saamiseks. Oleme seisukohal, et kehtivad normid võimaldavad rakendada paindlikku ja inimkeskset lähenemist, sealhulgas pakkuda tuge läbi õiguskaitstesüsteemi meetmete nagu sotsiaalprogrammi või raviteenusele suunamine.

1. Kaaluda, et narkootilise või psühhotropse aine arsti ettekirjutuseta tarvitamise või väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest ei oleks võimalik võtta isikult vabadust, ehk karistusena ei oleks võimalik määrata aresti

Viimaste aastate menetluspraktika näitab, et aresti kui karistusliigi rakendamine uimastiväärtegude eest on olnud marginaalne, moodustades ligikaudu 1% kõigist menetlustest. Enamasti rakendatakse rahatrahvi või suunatakse isikuid asjakohastesse sotsiaalprogrammidesse.

Aresti võimalus on oluline juhtudel, kus tarvitamisega kaasneb muu ohtlik või korduv käitumine, mille puhul alternatiivsed meetmed ei ole piisavad. Aresti võimaluse täielik välistamine piiraks õiguskaitseasutuste reageerimisvõimet nendes olukordades.

Seetõttu ei peeta põhjendatuks kehtiva õiguse muutmist viisil, mis välistaks aresti kui karistusliigi täielikult. Praktikas kasutatakse seda meetet erandlikult ning kaalutletult, mistõttu võib olemasolevat raamistikku pidada piisavalt paindlikuks.

2. Kaaluda, et narkootilise või psühhotropse aine arsti ettekirjutuseta tarvitamise või väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest määratav rahaline karistus oleks väiksem kui senine 300 trahviühikut, ja et võimalik maksimaalne rahatrahvi suurus ei ületaks praegu kehtivat maksimaalset võimalikku trahvisummat (kuni 1200 eurot)

Menetluspraktika näitab, et määratavad trahvisummad jäävad oluliselt alla maksimaalse määra, keskmine trahvisumma on ligikaudu 365 eurot.

Trahvisumma määramisel rakendatakse kaalutusõigust, mille kaudu võetakse arvesse rikkumise asjaolusid, isiku majanduslikku olukorda ja koostöövalmidust. Lisaks kasutatakse sõltuvusprobleemidega isikute puhul võimalusel muid sekkumisviise, sealhulgas suunamist sotsiaal- ja rehabilitatsiooniteenustele. Sõltlaste puhul on võimalik enne trahvi rakendamist kaaluda ja pakkuda sotsiaalprogrammide läbimist. Trahvi määramise eesmärk on inimese edasise käitumise mõjutamine ja

seda kasutatakse kui muud meetmed, sh näiteks hoiatamine, ei täida positiivse muutuse saavutamise eesmärki.

Kuna seadusega ei ole sätestatud alampiiri ja praktika näitab, et trahvide määramisel rakendatakse võimalikust ülempiirist oluliselt madalamaid trahvisummasid, siis ei ole vajalik kehtiva rahalise karistuse ülemmäära vähendamine seaduse tasandil.

3. Kaaluda aine tarvitamise kui üldse kõige vähem ohtlikuma teo süüteo koosseisust välja arvamist või sellele eraldi leebema koosseisu loomist

Tarvitamise kui süüteokoosseisu kaotamisel või selle asendamisel eraldi leebema koosseisuga võib olla oluline tarvitamise hoiakuid kujundav mõju. Süüteoennetuse valdkonna uuringud ja rahvusvaheline praktika on näidanud, et karistustel ja keeldudel on hoiakuid kujundav mõju, eriti noorte seas. Ennetusvaldkonna uuringutest teame, et inimeste hoiakud mõjutavad oluliselt seda, kas nad hakkavad illegaalseid uimasteid tarvitama. Uimastite tarvitamise ebaseaduslikkus ise kujundab sotsiaalseid norme ja hoiab pakkumise madalamana, sest paljud inimesed eelistavad olla seaduskuulekad ja hoiduda ebaseaduslikest tegudest.

Riikliku narkopoliitika eesmärk on, et tarvitamine ja sellega seotud kahjud saavutaksid Eestis langustrendi. Aine tarvitamise süüteo koosseisust välja arvamine või sellele leebema koosseisu loomine annab sõnumi, et tarvitamine on vastuvõetav ning läheb nimetatud eesmärgiga vastuollu, mistõttu ei pea muutust põhjendatuks.

KOKKUVÕTE

Pöördumises tõstatatud probleemid on asjakohased ning kehtiva karistuspoliitika ja praktika üks eesmärk on nende probleemide leevendamine. Narkootikumide tarvitamine ja sõltuvus on peamiselt rahvatervise probleem, mistõttu on suurem mõju ennetustegevuste ja abiteenuste kättesaadavuse parandamisel, mis omakorda toetab karistuspoliitika võimalusi. Õiguskaitseüsteemi efektiivsus sõltuvusprobleemidega inimesi aidata on suuresti sõltuv sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna teenuste kättesaadavusest ja kvaliteedist, mistõttu tuleb lahendusi probleemile rakendada nendes valdkondades. Kuna kehtiv õigusraamistik võimaldab piisavalt paindlikke ja sisulisi lahendusi, tuleb fokuseerida ennetuspoliitika arendamisse ja abiteenuste kättesaadavuse parendamisele. Samuti on koalitsioonileppes muuseas võetud eesmärgiks, et suuname narkokuritegusid toime pannud noored karistuse asemel teenustele ning julgustame peresid riigi poole pöörduma lastele abi küsimiseks karistust kartmata. **Käesolevalt ei pea pöördumises soovitud seadusemuudatusi hetkel vajalikuks.**

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister

Ain Peil 6125262
ain.peil@siseministeerium.ee